

Małgorzata PRZYBYSZ-ZAREMBA

Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie
Wydział Nauk Humanistyczno-Społecznych w Olsztynie

ASPIRACJE ZAWODOWE STUDENTÓW – ANALIZA BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD STUDENTÓW STUDIÓW STACJONARNYCH

Wprowadzenie

Aspiracje są jednym z ważnych stymulatorów ludzkiego działania. Wpływają one silnie na zachowanie ludzi, przy czym oddziałują w bardzo długich niekiedy okresach życia. Powodują podejmowanie różnych form aktywności, współdecydują o planach życiowych, zamierzeniach, pragnieniach a także wpływają na zachowania związane z ich realizacją.¹ Dość często aspiracje zmieniają swoją strukturę, narastają lub wygasają w stosunku do rozmaitych wartości społecznych, dynamicznie się zmieniają i kształtują wraz z rozwojem osobowości danej jednostki.²

W literaturze psychologicznej uznaje się aspiracje za rodzaj nastawień, traktowanych jako swoisty cel działania. E.R. Hilgard pisząc o aspiracjach wspomina o celu, „który jednostka stawia przed sobą jako coś, co spodziewa się osiągnąć lub stara się osiągnąć”.³ Psychologiczne podejście do aspiracji dotyczy poznania pewnych stałych właściwości psychiki człowieka i bardziej natury dążeń ludzkich niż obiektów tych dążeń. Badania psychologiczne w tym zakresie koncentrują się, zatem na motywacjach, uwarunkowaniach aspiracji, zainteresowaniach, zamiłowaniach, marzeniach i planach życiowych.

Zaś aspekt socjologiczny dotyczy przede wszystkim społecznych determinantów aspiracji zawodowych, kształtowania się określonych postaw i opinii popularności i hierarchii zawodów w społeczeństwie. Swoistą cechą socjologicznego pojmowania aspiracji jest zainteresowanie obiektami pragnień ludzkich, wartościami, sprawami czy rzeczami, które stanowią obiekt tych pragnień.⁴

Można, zatem stwierdzić, iż dynamika aspiracji następuje pod wpływem różnych czynników, m.in. psychologicznych, socjologicznych a nawet kulturowych. Aspiracje zmieniają się pod wpływem wychowania, przemian warunków życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Zmiany te zachodzą w różnym czasie i w różnych grupach społecznych.

Założenia metodologiczno-badawcze

Celem badań było poznanie aspiracji zawodowych studentów studiów stacjonarnych, głównych czynników środowiskowych, które miały znaczny wpływ na kształtowanie się aspiracji zawodowych studentów oraz wartości życiowych studentów. Badania zostały przeprowadzone w 2008 roku, metodą sondażu diagnostycznego. Zastosowałam kwestionariusz ankiety, który składał się z 15 pytań, wśród których dominowały głównie pytania zamknięte zaopatrzone w kafeterie.

¹ B. Galas, T. Lewowicki: *Osobowość a aspiracje*. Warszawa 1991, s. 25

² J. Kupczyk: *Uwarunkowania aspiracji życiowych młodzieży w starszym wieku szkolnym*. Poznań 1978, s. 25-26

³ E.R. Hilgard: *Wprowadzenie do psychologii*. Warszawa 1967, s. 985

⁴ A. Janowski: *Aspiracje młodzieży szkół średnich*. Warszawa 1977, s. 13

W badaniu uczestniczyło 98 studentów studiów stacjonarnych, kierunku pedagogika.

Wśród badanych dominowały głównie kobiety – 76 osób (77,6%), mężczyźni stanowili niewielką grupę – 22 osoby (22,4%). Dominacja kobiet w badaniach, uzasadniona jest m.in. tym, iż Pedagogika jest kierunkiem przypisywanym głównie kobietom. Większość respondentów znajdowała się w przedziale wiekowym 19-20 lat (69,4%) oraz 21-22 lata (24,5%). Natomiast niewielki odsetek badanych stanowili studenci w przedziale wiekowym 23-24 lata (6,1%). Ponad 60% badanych studentów pochodziło z miasta, a niecałe 40% wywodziło się ze wsi.

Analiza badań

Czynniki środowiskowe a aspiracje zawodowe studentów

Do głównych czynników środowiskowych mających znaczny wpływ na kształtowanie się aspiracji zawodowych studentów należy rodzina, a przede wszystkim wykształcenie rodziców. Badania wykazały, iż rodzice respondentów reprezentowali zróżnicowany poziom wykształcenia. Dane te obrazuje tabela 1.

Tabela nr 1. Wykształcenie rodziców badanych studentów

Poziom wykształcenia	Matka		Ojciec	
	N	%	N	%
Podstawowe	6	6,1	7	7,1
Zawodowe	28	28,6	33	33,7
Średnie	52	53,1	45	45,9
Wyższe	12	12,2	13	13,3
Razem	98	100,0	98	100,0

Źródło: Badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, przeważającym wykształceniem rodziców badanych studentów było wykształcenie średnie. Zarówno wśród matek (53,1%), jak i ojców (45,9%) wskaźnik był najwyższy. W następnej kolejności znajdowali się rodzice studentów, których ukończyli zasadnicze szkoły zawodowe – matki 28,6 % i ojcowie 33,7 %. Wyższym wykształceniem legitymowało się 12,2% matek i 13,3% ojców. Najniższym natomiast wykształceniem (podstawowym) legitymowało się zaledwie 6,1% matek oraz 7,1% ojców. Jednak jak wykazały badania, wykształcenie rodziców nie odgrywało głównej roli w kształtowaniu się aspiracji życiowych studentów, bowiem niemalże we wszystkich rodzinach studentów dużą wagę przywiązuje się do zdobycia wiedzy i umiejętności, które to w przyszłości pomagają zdobyć wyższą pozycję zawodową oraz korzystniejsze warunki pracy.

Oprócz wykształcenia rodziców na aspiracje zawodowe studentów znaczny wpływ mają również inne czynniki. Do najważniejszych z nich należą: odpowiednio wysokie wykształcenie (ok. 91%), odpowiednie cechy charakteru (87,8%), dyspozycyjność (74,5%), duże doświadczenie zawodowe (63,3%), wykorzystanie znajomości (63,3%). Szczegółowe dane obrazuje tabela 2.

Tabela nr 2. Czynniki wpływające na realizację własnych aspiracji zawodowych

Kategorie odpowiedzi	N	%
Odpowiednio wysokie wykształcenie	89	90,8
Odpowiednie cechy charakteru	86	87,8
Dyspozycyjność	73	74,5
Duże doświadczenie zawodowe	62	63,3
Wykorzystanie znajomości, układów	62	63,3
Atrakcyjny wygląd zewnętrzny	50	51,0
Odpowiednio młody wiek	42	42,9
Posiadanie potrzebnego zawodu	42	42,9
Brak lub odchowane dzieci	39	39,8
Przypadek	34	34,7
Płeć (to, że się jest mężczyzną lub kobietą)	29	29,6

Odsetki nie sumują się, do 100,0, ponieważ respondenci wskazywali kilka odpowiedzi
 Źródło: Badania własne

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że na realizację aspiracji zawodowych studentów znaczny wpływ ma także atrakcyjny wygląd zewnętrzny (51%) oraz młody wiek (ok. 43%). Za najmniej ważne czynniki, od których zależy kształtowanie się aspiracji zawodowych studenci uznali: płeć (29,6%), przypadek (34,7%) oraz brak lub posiadanie dzieci (ok. 40%).

Na aspiracje zawodowe studentów wpływ miał także wybór danego kierunku studiów. Przy jego wyborze studenci kierowali się m.in. takimi czynnikami środowiskowymi jak: chęć zdobycia wiedzy (100%), zainteresowania (99%), bliskość miejsca zamieszkania (ponad 55%), prestiż społeczny zawodu (ok. 40%), wysokość zarobków (ok. 30%) oraz brak możliwości innego wyboru (ponad 14%).

Kolejnymi czynnikami środowiskowymi mającymi wpływ na aspiracje zawodowe studentów były zainteresowania, środowisko rówieśnicze oraz rodzina. W tabeli 3 przedstawiam źródła opinii (informacji) na temat wyboru przez studentów danego kierunku studiów.

Tabela nr 3. Źródła opinii (informacji) na temat wyboru danego kierunku studiów

Kategorie odpowiedzi	N	%
Zainteresowania	98	100,0
Rodzice, krewni	65	66,3
Środowisko rówieśnicze	53	54,1
Prasa, radio, telewizja	38	38,8
Książki, informatory, poradniki	27	27,6
Wybór studiów jako przypadek losowy	19	19,4

Odsetki nie sumują się, do 100,0, ponieważ respondenci wskazywali kilka odpowiedzi
 Źródło: Badania własne.

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 3, badani studenci przy wyborze danego kierunku studiów brali pod uwagę przede wszystkim własne zainte-

resowania oraz opinie najbliższych, tj. rodziny (66,3%) i znajomych (54,1%). W mniejszym natomiast stopniu studenci zawdzięczali swoje opinie na temat wyboru danego kierunku studiów mediom (ok. 40%), prasie (książki, informatory, poradniki) – (ok. 28%) oraz przypadkowi losowemu (ok. 20%).

Zaprezentowane wyniki badań empirycznych pokazują, że wśród czynników środowiskowych wpływających na kształtowanie się aspiracji zawodowych studentów takich jak: odpowiednio wysokie wykształcenie, odpowiednie cechy charakteru, dyspozycyjność, duże doświadczenie zawodowe, atrakcyjny wygląd zewnętrzny i odpowiednio młody wiek, znajdowały się także takie czynniki, jak: środowisko rodzinne i rówieśnicze. Część badanych wybrało swój kierunek studiów przypadkowo. Niepokojący jest jednak fakt, że przy podejmowaniu decyzji dotyczących przyszłości zawodowej, najmniej studentów korzystało z informatorów oraz poradników, które stanowią jedno z podstawowych źródeł informacji.

Aspiracje zawodowe studentów a kontynuowanie przez nich nauki w wyższej uczelni

Badania wykazały, iż studenci poprzez osiągnięcie wyższego wykształcenia stawiają sobie następujące cele: zdobycie wiedzy i umiejętności, realizację własnych zainteresowań, wyższą pozycję zawodową, osiągnięcie korzystniejszych warunków pracy oraz prestiż społeczny. Dane obrazuje tabela 4.

Tabela nr 4. Cele, jakie realizują studenci poprzez osiągnięcie wyższego wykształcenia

Kategorie odpowiedzi	N	%
Zdobycie wiedzy i umiejętności	95	96,9
Realizacja własnych zainteresowań	88	89,8
Wyższa pozycja zawodowa (stanowisko pracy)	80	81,6
Osiągnięcie korzystniejszych warunków pracy	79	80,6
Uznanie otoczenia (prestiż społeczny)	15	15,3

Źródło: Badania własne

Dla większości badanych studentów celem, jaki realizują poprzez osiągnięcie wyższego wykształcenia najważniejsze jest zdobycie wiedzy i umiejętności 96,9%, realizacja własnych zainteresowań 89,8%, wyższa pozycja zawodowa 81,6%, osiągnięcie korzystniejszych warunków pracy 80,6%. Zdecydowana mniejszość badanych studentów deklarowała uznanie otoczenia, czyli tzw. prestiż społeczny 15,3 %.

Kolejnym elementem wpływającym na aspiracje zawodowe studentów, jest ich subiektywny pogląd na szanse (możliwości) zrealizowania najważniejszych celów poprzez fakt kontynuowania nauki w wyższej uczelni. Wyniki badań zawarte w tabeli 5 wskazują, że badani studenci dość pozytywnie oceniają szanse zrealizowania swoich celów poprzez osiągnięcie wyższego wykształcenia. Ponad 57% badanych ocenia swoje szanse jako duże, a ponad 10% jako bardzo duże. Znaczny odsetek badanych studentów, bo ponad 20% uważa, że po ukończeniu studiów ma średnie szanse na osiągnięcie korzystniejszych warunków pracy czy wyższego stanowiska. Najmniej natomiast optymistycznie realizację swoich celów związanych z ukończeniem szkoły wyższej, ocenia ponad 12% badanych.

Tabela nr 5. Ocena szans (możliwości) zrealizowania celów związanych z ukończeniem szkoły wyższej w obecnej rzeczywistości społecznej i gospodarczej

Kategorie odpowiedzi	N	%
Duże	56	57,1
Bardzo duże	10	10,2
Średnie	20	20,4
Małe	9	9,2
Bardzo małe	3	3,1
Razem	98	100,0

Źródło: Badania własne

Cele, jakie realizują studenci poprzez osiągnięcie wyższego wykształcenia, są ściśle związane z podejmowaniem przez nich (w późniejszym czasie) rodzaju pracy, która dawałaby im satysfakcję, co obrazuje tabela nr 6.

Tabela nr 6. Czynniki wpływające na odczuwanie satysfakcji z wykonywanej pracy

Kategorie odpowiedzi	N	%
Możliwość dobrego zarobku	83	84,7
Dobra atmosfera pracy	74	75,5
Interesujące, urozmaicone zajęcia	68	69,4
Kontakty z ludźmi	63	64,3
Możliwość awansu	61	62,2
Docenianie osiągnięć	59	60,2
Uregulowany czas pracy	50	51,0
Możliwość podnoszenia kwalifikacji	47	48,0
Możliwość osobistego rozwoju	46	46,9
Pewność miejsca pracy	43	43,9
Zgodność pracy z wyuczonym zawodem	40	40,8
Możliwość współdecydowania	34	34,7
Własna odpowiedzialność za działanie	23	23,5
Dobre wyposażenie techniczne	9	9,2
Krótki czas dojazdu do pracy	9	9,2

Odsetki nie sumują się, do 100,0, ponieważ respondenci wskazywali kilka odpowiedzi

Źródło: Badania własne

Badani studenci wskazywali, że satysfakcję z wykonywanej pracy może dawać im wysokość zarobków (ok. 85%) oraz dobra atmosfera pracy (75,5%). Za dość ważne studenci uznali również takie czynniki, jak: interesująca i urozmaicona praca (ok. 70%), kontakty z ludźmi (64,3%), możliwość awansu (62%), docenianie osiągnięć (60%) oraz uregulowany czas pracy (51%). Szczegółowe dane obrazuje tabela 6. Z danych zaprezentowanych w tabeli 6 wynika, iż studenci dość wysoko cenią sobie również możliwość podnoszenia kwalifikacji (48%) oraz osobistego rozwoju (ok. 47%), jak również pewność miejsca pracy (ok. 44%) i zgodność pracy z wyuczonym zawodem (ok. 41%). Natomiast za mniej ważne czynniki, które we-

dług studentów wpływają na odczuwanie satysfakcji z wykonywanej pracy uznali: możliwość współdecydowania (ok. 35%), własna odpowiedzialność za działanie (23,5%) oraz dobre wyposażenie techniczne (9,2%) i krótki czas dojazdu do pracy (9,2%). Potwierdzeniem wpływu tych czynników na odczuwanie przez studentów satysfakcji z wykonywanej pracy jest m.in. rodzaj zakładu pracy, w którym badani po ukończeniu studiów wyższych chcieliby pracować. Studenci wskazali, że największe możliwości na rozwój zawodowy oraz najlepsze wynagrodzenie oferują prywatne zakłady pracy. Aż ponad 56% badanych wskazało na prywatny zakład pracy. Około 30% badanych wskazało, że chciałoby podjąć pracę w państwowym zakładzie, a ponad 15% zdecydowałoby się otworzyć własną działalność gospodarczą.

Wskazane przez studentów takie czynniki jak: możliwość dobrego zarobku, dobra atmosfera pracy oraz urozmaicone i interesujące zajęcia wykonywane podczas pracy mogą świadczyć o tym, iż badani, jako osoby młode potrzebują czegoś więcej, niż tylko bezpieczeństwa finansowego. Potrzebują ciągłego rozwoju, nieustannego podnoszenia kwalifikacji zawodowych, nawiązywania nowych kontaktów i współpracy.

Wartości życiowe studentów

Wartości kształtują i wyznaczają kierunki dążeń jednostek. U podstaw aspiracji znajduje się określona hierarchia celów życiowych, pragnień i dążeń, czyli uznawanych wartości. Poznanie, zatem najważniejszych wartości życiowych studentów pozwoliło mi określić kierunki ich aspiracji. Przeprowadzone badania wykazały, iż największą wartością dla studentów jest udane życie rodzinne oraz wiedza i wykształcenie. Wartości te osiągnęły najwyższy wskaźnik (udane życie rodzinne – 100%, wiedza i wykształcenie 98%). Wysoce cenionymi wartościami dla studentów było również: zdrowie (76,5%), wygodne życie (76,5%), wysoka pozycja materialna (71,4%), pasjonująca praca zawodowa (69,4%), uczciwość (52%), wnoszenie nowych wartości do kultury (48%). Szczegółowe dane przedstawia tabela 7.

Tabela nr 7. Najważniejsze wartości życiowe studentów

Kategorie odpowiedzi	N	%
Udane życie rodzinne	98	100,0
Wiedza i wykształcenie	96	98,0
Zdrowie	75	76,5
Wygodne życie	75	76,5
Majątek, wysoka pozycja materialna	70	71,4
Pasjonująca praca zawodowa	68	69,4
Uczciwość	51	52,0
Wnoszenie nowych wartości do kultury	47	48,0
Religia	40	40,8
Więzi społeczne	29	29,6
Zaangażowanie się w pracę społecznie użyteczną	29	29,6
Wysokie stanowisko, kierowanie innymi ludźmi	18	18,4

Odsetki nie sumują się, do 100,0, ponieważ respondenci wskazywali kilka odpowiedzi
Źródło: Badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 7, za najmniej ważne wartości studenci uważają religię (ok. 41%), która jeszcze nie tak dawno znajdowała się na czołowej pozycji, więzi społeczne (ok. 30%), zaangażowanie się w pracę społecznie użyteczną (ok. 30%) oraz kierowanie innymi ludźmi (18,4%).

Reasumując należy stwierdzić, iż studenci najwyżej sobie cenią wartości uniwersalne (rodzina, zdrowie, wiedza i wykształcenie), które są powszechnie uznawane za najważniejsze. Są to wartości tradycyjne, cenione równie często przez ludzi młodych, jak i przez pokolenia rodziców czy dziadków. Wiedza i wykształcenie, uważane są za skuteczny czynnik zdobywania dobrej pozycji zawodowej, funkcjonują w świadomości studentów jako cenne dobra społeczne, co świadczy o wysokich aspiracjach osób badanych.

Podsumowanie

Aspiracje są czynnikiem silnie determinującym zachowanie człowieka, współdecydującym o jego planach życiowych oraz o bliższych i dalszych zamierzeniach. Są one, zwłaszcza w kontekście decyzji zawodowych wyznacznikiem przyszłości każdego społeczeństwa w wielu dziedzinach jego funkcjonowania. Dokonujące się w Polsce dynamiczne przemiany społeczno – ekonomiczne bezpośrednio wpływają na decyzje i zachowanie całego społeczeństwa, w tym także badanych studentów. Przedstawione wyniki badań nad aspiracjami zawodowymi studentów studiów stacjonarnych pokazują, że ich cele i dążenia kształtują się na dość wysokim poziomie. Studenci wysoko oceniają swoje szanse zdobycia wiedzy i umiejętności, korzystniejszych warunków pracy czy wyższej pozycji zawodowej. Jako osoby dorosłe, posiadające pewne doświadczenia związane z pełnionymi przez nie rolami społecznymi, dokonują samodzielnych wyborów, kierując się głównie subiektywną oceną zarówno własnych możliwości i odczuwanych potrzeb, jak też realiów gospodarczych i społecznych. Kontynuowanie przez nich nauki w wyższej uczelni potwierdza wysoki stopień uświadomienia wagi posiadanej wiedzy i umiejętności w dążeniu do osiągnięcia wyższej pozycji zawodowej i korzystniejszych warunków pracy. Świadczy też o dążeniu do rozwoju własnej osobowości.

Badani najwyżej sobie cenią wartości uniwersalne, takie jak: rodzina, wiedza i wykształcenie oraz zdrowie. Praca, która jest dla studentów bardzo ważna, i która stanowi niewątpliwie jedną z podstawowych sfer życia znalazła się dopiero na szóstym miejscu. Być może, dlatego, że obecna sytuacja na rynku pracy jest dość stabilna, a mają możliwość podejmowania pracy nie tylko w kraju, ale również i poza jego granicami.